

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Чинники стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання»

**здобувачки ступеня доктора філософії з галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія
Овчаренко Олени Юрїївни**

1. Актуальність теми дисертації

У сучасних умовах трансформації вищої освіти, особливо в контексті розширення інклюзивного навчання, проблема стресостійкості студентів набуває особливого значення. Зростаючі освітні, соціальні та психологічні навантаження, характерні для студентського середовища, значно посилюються у студентів з інвалідністю, що обумовлює необхідність глибокого аналізу чинників, які сприяють або, навпаки, перешкоджають їхній стресостійкості. Переважна більшість досліджень стосується загальних аспектів подолання стресу в освітньому середовищі або окремих категорій здобувачів вищої освіти. Натомість питання стресостійкості в умовах інклюзії, зокрема чинників, які її зумовлюють у студентів як з інвалідністю, так і без, залишаються недостатньо вивченими.

Незважаючи на значну кількість досліджень стресостійкості як особистісної характеристики, бракує комплексного аналізу її чинників у специфічних умовах інклюзивної освіти, де поєднуються соціальні, комунікативні, когнітивні та емоційні виклики. Визначення ключових чинників стресостійкості допоможе розробити рекомендації щодо удосконалення психологічної підтримки у закладах освіти. З огляду на актуальність означеної проблематики та відсутність наукових робіт, присвячених дослідженню даного питання було обрано наступну тему дослідження: «Чинники стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання».

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради КІСПП (протокол № 6 від 17.01.2025 року) та уточнена на засіданні Вченої ради КІСПП (протокол №9 від 07.05.2025).

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дослідження виконано у відповідності до тематичного плану науково-дослідної

роботи кафедри клінічної психології та в межах науково-дослідницької теми «Психодіагностика якості життя в сучасному українському суспільстві (НДР 0121U110751).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Основні результати, що виносяться на захист, отримані авторкою самостійно.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Дисертаційна робота містить повні та строгі доведення всіх наукових результатів. Матеріали дисертації апробовано на 17 міжнародних наукових конференціях. Результати, наведені в дисертації, опубліковано в 9 наукових статтях, з яких 9 віднесено до переліку наукових фахових видань України.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертаційній роботі:

вперше в умовах воєнного стану в Україні проведено порівняльне емпіричне дослідження чинників стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання;

вперше обґрунтовано вплив первинних та вторинних актуальних здібностей (за WIPPF 2.0) на формування внутрішніх ресурсів, пов'язаних зі стресостійкістю;

уточнено уявлення про стресостійкість як динамічний особистісний ресурс, що формується у взаємодії соціально-демографічних, психологічних, освітніх та ситуативних чинників, з урахуванням контексту війни та інклюзивного навчання;

вперше комплексно досліджено стресостійкість студентів з інвалідністю та без інвалідності в умовах інклюзивного освітнього середовища, зокрема в ситуації воєнного стану й дистанційного навчання;

розроблено та апробовано авторську програму розвитку стресостійкості, адаптовану для студентів з інвалідністю та без інвалідності в умовах інклюзивного онлайн-навчання, яка продемонструвала ефективність у зниженні тривожності та підвищенні життєстійкості;

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1.1. Овчаренко О.Ю. (2022). Психологічні особливості дослідження стресостійкості студентів з інвалідністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, №6, стр. 10-17. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.6.2>

1.2. Овчаренко О.Ю. (2023). Особливості стресостійкості студентів з інвалідністю та без інвалідності в умовах війни. *Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки*, № 1, стр. 54-62. <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.1.8>

1.3. Овчаренко О.Ю. (2023). Життестійкість студентів з інвалідністю та без інвалідності в умовах війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*, № 1 (17), стр. 47-56.

[https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1\(17\).7](https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1(17).7)

1.4. Овчаренко О.Ю. (2023). Взаємозв'язок стратегій копінг-поведінки та життестійкості студентів з та без інвалідності в умовах війни. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, № 4 (56), стр. 174-181.

<https://doi.org/10.51647/kelm.2023.4.26>

1.5. Овчаренко О.Ю. (2023). Психоемоційний стан студентів в умовах збройного конфлікту. *ГАБІТУС*, № 53, стр. 75-81. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.53.12>

1.6. Овчаренко О.Ю. (2023). Особливості використання настільної психологічної гри та мотиваційного щоденнику в організації соціалізації студентів та учасників тренінгу. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія»*, Т. 34 (73), № 6, стр. 11-16.

<https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.6/03>

1.7. Овчаренко О.Ю. (2024). Позитивна психотерапія як фактор впливу копінг стратегій на внутрішні ресурси студентів з та без інвалідності. *Габітус*, № 61, стр. 71-82. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.61.12>

1.8. Овчаренко О.Ю. (2024). Соціально-психологічна адаптація студентів з інвалідністю та студентів без інвалідності до умов навчання в період воєнного стану. *Науковий журнал «Організаційна психологія. Економічна психологія»*, № 3-4 (33), стр. 52-62. <https://doi.org/10.31108/2.2024.3.33.5>

1.9. Овчаренко О.Ю. (2024). Вплив стресу, тривоги та стійкості на внутрішні ресурси студентів з та без інвалідності з огляду позитивної психотерапії. *Періодичне наукове видання «Київський журнал сучасної психології та психотерапії»*, № 2 (8), стр. 73-84.

<https://doi.org/10.48020/mppj.2024.02.06>

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

Овчаренко О.Ю. (2022). Психологічна адаптація особистості в процесі глобалізації. *I Міжнародна науково-практична конференція «Психологічне здоров'я особистості в контексті процесів глобалізації: методологія дослідження, реалії та перспективи» (PHPCPG: MR, RP)*, (Київ, 04.11.2022р.), стр. 104.

2.2. Овчаренко О.Ю. (2022). Вплив сучасних технологій дистанційного навчання на формування стресостійкості студентів під час війни. *Міжнародна наукова конференція. Наукові дослідження та досягнення у сфері педагогіки і психології. м. Ченстохова, (Республіка Польща 05.04-06.04.2023 р.)*, стр. 141-145. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-312-5-36>

2.3. Овчаренко О.Ю. (2022). Особистісні ресурси стресостійкості студентів з інвалідів. *Міжнародна науково-практична конференція «Психологія особистісної та соціальної ідентичності: вітчизняний та зарубіжний досвід»*, (Київ, 21.11.2022 р.), стр. 52.

2.4. Овчаренко О.Ю. (2023). Життестійкість, як чинник формування стресостійкості студентів з інвалідністю. *Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації «Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти»*. (Київ, 23.01-05.03.2023р.), стр. 93-97.

2.5. Овчаренко О.Ю. (2022). Творча саморегуляція в умовах стресу. *XXI*

Міжнародна науково-практична конференція «Психологічні проблеми творчості». (Київ, 23.07.2022р.), стр. 217.

2.6. Овчаренко О.Ю. (2022). Особистісна стійкість (стресостійкість) внутрішньо-переміщених осіб в умовах війни в Україні 2014-2022 роках. *VII Міжнародна науково-практична конференція «Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід перспективи».* (Київ, 23-24.09.2022р.)

2.7. Овчаренко О.Ю. (2022). Формування стресостійкості здобувачів освіти в умовах війни. *IV Міжнародна науково-практична онлайн конференція «Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти».* (Київ, 25.10.2022р.), стр. 239.

2.8. Овчаренко О.Ю. (2022). «Адаптація, як складова формування стресостійкості у студентів з інвалідністю в умовах війни». *III Науково-практична онлайн конференція «Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети, прогнози».* Інститут права та суспільних відносин. (Київ, 25.11.2022р.), стр. 145.

2.9. Овчаренко О.Ю. (2022). Психологічні чинники формування стресостійкості студентів з інвалідністю. *XXII Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики».* (Київ, 30.11-01.12.2022 р.), стр. 107.

2.10. Овчаренко О.Ю. (2023). Дистанційне навчання без стресу: поради студентам. *XX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих вчених «Молодь: освіта. Наука. Духовність»*, Університет «Україна» (Київ, 24-26.04.2023 р.)

2.11. Овчаренко О.Ю. (2023). Навчання студентів закладів вищої освіти в умовах війни. *VII Міжнародний науково-практичний симпозіум «Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки. Післявоєнна відбудова України».* (Київ, 25.05.2023р.), стр. 326.

2.12. Овчаренко О.Ю. (2023). Проблеми формування освітнього процесу студентів з інвалідністю в закладах вищої освіти. *IX Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Освіта осіб з особливими потребами в умовах*

миру і війни». (Київ, 25-26.10.2023 р.), стр. 379.

2.13. Овчаренко О.Ю. (2023). Дистанційне навчання як основа розвитку безперервної освіти. *XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики»*. (Київ, 29.11-30.11.2023 року), стр. 448.

2.14. Овчаренко О.Ю. (2023). Соціально-психологічна підтримка студентів в умовах війни. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи»*. (Київ, 12.10.2023р.), стр. 213.

2.15. Овчаренко О.Ю. (2024). Вплив особистісних ресурсів студентів з інвалідністю на формування стресостійкості. *I Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «ПРОКІЇВ»*. (Кив, 26.03.2024р.), стр. 315.

2.16. Овчаренко О.Ю. (2024). Соціально-психологічні особливості студентів з та без інвалідності. *XXI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих вчених «Молодь: освіта, наука, духовність»*. (Київ, 16-18.04.2024р.), стр. 337.
<https://doi.org/10.36994/978-866-388-697-8-2024-1111>

2.17. Овчаренко О.Ю. (2024). Використання копінг стратегій у подоланні стресу студентів з та без інвалідності. *V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу»*. (Київ, 18-19.04.2024р.), стр. 524.

2. Інші видання.

2.1. Колективна монографія «Соціально-психологічна підтримка осіб з інвалідністю в умовах війни». *Університет Україна*, 2023, стп. 83-94.

<https://doi.org/10.36994/978-966-388-674-9-2023-218>

3. Навчальні посібники.

3.1. Овчаренко О.Ю. (2023). Навчальний посібник «Психологія стресу та стресових розладів». *Університет «Україна»*, с. 265. ISBN 978-966-388-665-7.
<https://10.36994/978-966-388-665-7-2023-266>

3.2. Овчаренко О.Ю. (2024). Навчальний посібник «Управління стресом. Практичні інструменти самопомоги». *Університет «Україна»*, с. 248. ISBN 978-966-388-690-9. 159.944.4. <https://10.36994/978-966-388-690-9-2024-248>

3.3. Овчаренко О.Ю. (2024). Мотиваційний щоденник стресостійкості. *Університет «Україна»*. *Університет «Україна»*, с. 120.

4. Авторське право.

4.1. Овчаренко О.Ю. (2024). Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 123915 від 16.02.2024р. Вид та назва твору: Опис гри з ілюстраціями «Психологічна гра «Інтеграція».

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Наукове значення полягає у визначенні важливості розробки та впровадження програм психологічної підтримки, спрямованих на підвищення стресостійкості студентів, незалежно від наявності інвалідності, особливо в умовах воєнних конфліктів. Дослідження показує, що студенти з інвалідністю та без неї демонструють майже схожий рівень стійкості та майже не мають значних відмінностей у психологічному стані під час військового часу. Це частково пов'язано з впровадженням сучасних технологій дистанційного навчання, що сприяють адаптації студентів до нових умов.

9. Практична цінність результатів дослідження.

Практична цінність полягає у тому, що емпірично розроблена психологічна програма розвитку особистісних ресурсів стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання; результати експериментального впровадження програми розвитку особистісних ресурсів стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання. Розроблено та апробовано програму розвитку внутрішніх ресурсів особистості та стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання.

10. Впровадження результатів із зазначенням конкретних підприємств або галузі, де вони були впроваджені.

Впровадження результатів здійснювалося на базі кафедри клінічної психології

Київського інституту сучасної психології та психотерапії, у практичній роботі Психодіагностичного центру, відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

11. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри клінічної психології Київського інституту сучасної психології та психотерапії (витяг з протоколу засідання кафедри №1 від 15 серпня 2025 року). У ході обговорення дисертації були висунуті зауваження, які потребують врахування та виправлення.

Дисертація Овчаренко Олени Юріївни «Чинники стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання» є завершеною науковою працею в рамках поставлених задач.

На основі вищесказаного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Чинники стресостійкості студентів в умовах інклюзивного навчання» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

2. Дисертація відповідає спеціальності 05 «Психологія» (галузь знань 053 «Психологія»).

Головуюча на засіданні –
Доктор психологічних наук, ст.н.співроб.
завідувачка кафедри клінічної психології
Секретар засідання
PhD, доктор філософії у галузі психології
доцент кафедри клінічної психології

 Ірина ЛИСЕНКО

 Тетяна РЯХОВСЬКА